

УДК 327(438)

Бояківський Л.С.

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПРОЕКТ “ОДЕСА-БРОДИ-ГДАНСЬК” ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНО- СХІДНОЇ ЄВРОПИ

У статті аналізується значення енергетичного проекту "Одеса-Броди-Гданськ" для політичної та економічної інтеграції країн Центральної та Східної Європи. Розглядаються причини затримки реалізації проекту і шляхи їх подолання. Виявлено позитивні наслідки агресивної зовнішньої політики Російської Федерації, а саме — енергетична експансія РФ розглядається як потужний додатковий чинник інтеграції Балто-Чорноморського регіону.

Ключові слова: енергоресурси, Одеса-Броди-Гданськ, Європейський Союз, Польща, Україна, Росія, нафта, природний газ.

Постановка проблеми. Обмеженість світових запасів енергоресурсів та їх нерівномірний розподіл мають наслідком загострення конкурентної боротьби за родовища нафти, природного газу та маршрути їх транспортування.

Терміни «енергетична зброя», «енергетична політика» активно використовуються у сучасному експертному та медійному середовищах. Енергетичний порядок денний став однією з основних тем у сучасних міжнародних відносинах. Конкурентноспроможність економіки будь-якої держави залежить від вартості імпортованих енергоресурсів та їх достатніх об'ємів.

Європейський Союз (ЄС-27) є одним з найбільших світових споживачів нафти та газу в сучасному глобальному світі. Останніми роками спостерігається тенденція до зниження видобутку енергоресурсів на території ЄС (особливо в Північному морі) на фоні стабільного зростання їх споживання, особливо природного газу, який підходить для жорстких екологічних норм ЄС. Після “двох хвиль” розширення ЄС у 2004 (Естонія, Латвія, Литва, Польща, Словенія, Угорщина, Чехія) та у 2007 році (Болгарія та Румунія) енергодефіцит у Європі лише посилюється: середній рівень залежності нових членів ЄС від зовнішніх поставок вищий ніж у країн Північно-Західної Європи [1]. Нестабільна ситуація з поставками енергетичної сировини змушує молоді демократії ЦСЄ шукати альтернативні шляхи для стабільних поставок нафти та природного газу за економічно обґрунтованою ціною.

Проблема ускладнюється характером взаємин ЄС та Росії як одного з найбільших постачальників природного газу та нафти в Європу. Після приходу до влади у 2001 р. В. Путіна, Росія демонструє стійкі імперські амбіції і використовує своє становище постачальника енергосировини для досягнення політичних цілей та відновлення впливу на пострадянські країни.

Крім того, Китай, Індія, Бразилія починають конкурувати із Західним світом за енергоресурси, в тому числі і за російські. Вищеописана проблема забезпечення енергобезпеки ЄС та ЦСЄ зокрема безпосередньо стосується і України як транзитера та залежного споживача російських енергоносіїв

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Енергетична безпека є чи не найскладнішою проблемою країн цього регіону. Польща неодноразово закликала Єврокомісію до створення «енергетичного НАТО» для нейтралізації загрози енергетичного шантажу з боку Російської Федерації, проте дана концепція не знайшла підтримки серед країн Західної Європи.

Проблема енергетичної безпеки Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) є мало дослідженою. В існуючих дослідженнях проблеми основний акцент робиться на Європейський Союз в цілому: вироблення принципів єдиної енергетичної політики, ратифікація Договору до Європейської Енергетичної Хартії, енергодіалог Росія-ЄС. Серед дослідників, що працюють над проблемою енергетичної безпеки ЦСЄ, слід відзначити таких науковців: О. Волович, М. Гончар, А. Гуцал, Д. Ергін, С. Ермілов, І. Корнілов, С. Корсунський, В. Омельченко, Р. Опімах, Д. Прейгер, В. Саприкін, М. Стоппард, В. Сокоп, О. Тодійчук, А. Шевцов. Слід також відзначити аналітичні матеріали дослідницьких центрів України та Польщі (Центр Разумкова, Одеський філіал Національного інституту стратегічних досліджень, Фонд Стефана Баторія (The Stefan Batory Foundation), Центр східних досліджень Варшавського університету (Ośrodek Studiów Wschodnich). Дискусія на дану тему є політизованою і потребує якісно нових підходів [2, с. 59].

Мета статті. Метою статті є аналіз потенціалу країн Центрально-Східної Європи в енергетичній сфері (на прикладі процесу реалізації нафтогазового проекту «Одеса-Броди-Полоцьк-Гданськ»). **Актуальність** дослідження зумовлена тим, що ЦСЄ після тривалого періоду політичної стагнації демонструє якісні темпи економічного зростання. Країни регіону після інтеграції в НАТО та ЄС активно розвивають самостійну зовнішню політику, іноді стаючи на шляху загальноєвропейському процесу поглиблення інтеграції.

Основне завдання дослідження — оцінити реальні перспективи проекту «Одеса-Броди-Полоцьк-Гданськ» (ОБПГ), його потенційний вплив на інтеграційні процеси в ЦСЄ, зближення країн регіону з ЄС та роль Росії у регіоні. Цей проект вибраний через його масштабність, економічне та геополітичне значення для майбутнього усієї Євразії.

Питання розмежування Європи на Західну та Східну (або Центрально-Східну) досі залишається дискусійним. Символічним кордоном між двома частинами Європи залишається уже не існуюча «залізна завіса» часів холодної війни [2, с. 61]. Розширення ЄС на Схід лише частково нівелювало протиріччя між Сходом та Заходом на європейському континенті.

Об'єктом дослідження обрано країни ЦСЄ, які безпосередньо задіяні у реалізації проекту ЕАНТК (Євразійського нафтотранспортного коридору), нафтопроводу «Одеса-Броди-Полоцьк-Гданськ» або зацікавлені в отриманні нафти з цього енергокоридору: Україна, Польща, Білорусія, Чехія, Литва, Латвія, Естонія, Німеччина [1].

Виклад основного матеріалу. З початком президентства В. Путіна у 2000 р. Росія намагається повернути собі статус світової держави, використовуючи свої енергетичні ресурси для досягнення політичних цілей [3]. Процес формування Кремлем нової доктрини «енергетичної держави» розпочався ухваленням в серпні 2003 року «Енергетичної стратегії Росії на період до 2020 року» [4, с. 35]. Володіючи монополією на видобуток та транспортування енергоносіїв на своїй території, Росія прагне встановити контроль над транспортною інфраструктурою СНД та ЄС (розподільчі мережі, енергогенеруючі потужності). Таким чином, Кремль намагається організувати замкнутий енергетичний цикл «видобуток-транспортування-реалізація енергії» [5, с. 18], який має забезпечити не лише максималізацію прибутків, а й політичні дивіденди для Москви у Європі.

Хронологія конфліктів в енергетичному просторі ЦСЄ та інших пострадянських країн охоплює переважно “газові війни”, ініційовані Росією, у формі збільшення ціни або обмеження поставок. Це обумовлено особливостями газового ринку: прив’язкою споживача до інфраструктури, взаємною залежністю споживача і постачальника із значною перевагою останнього. Нафтова інфраструктура більш гнучка завдяки морському транспорту, проте це не применшує загрози конфліктних ситуацій та тиску з боку Росії [6, с. 10].

Хронологія енергетичних конфліктів Російської Федерації із транзитерами або споживачами свого газу:

1. 20 серпня 1992 року дочірнє підприємство «Газпрому» «Лентрансгаз» скоротило на 45% обсяг поставок газу в Литву, мотивуючи своє рішення боргом Литви у розмірі 18,6 млн. дол.

2. 20 лютого 1993 року "Газпром" повідомив про намір з 25 лютого припинити поставки газу Україні через борг у 300 мільйонів дол.

3. 24 червня 1993 року Росія припинила поставки газу в Естонію після прийняття естонським парламентом закону, згідно з яким більшість російськомовного населення країни отримало статус іноземців.

4. 7 листопада 1994 року через борг у 220 мільйонів доларів "Газпром" наполовину скоротив поставки газу у Молдавію. 11 листопада газопровід був повністю перекритий.

5. 4 листопада 2000 року було призупинено експорт газу в Азербайджан.

6. 18 лютого 2004 року Росія повністю припинила поставки газу в Білорусію.

7. Грудень 2005 - січень 2006 р. – Україна запропонувала підняти плату за транзит російського газу своєю територією. Москва оголосила про підвищення ціни на газ з 50 до 150 дол. за тис. метрів кубічних. «Газпром» перекрив подачу газу в Україну. Україна змушена була підписати новий договір терміном на 5 років.

8. Грудень 2006 року - російсько-грузинський конфлікт: підвищення ціни на російський газ до 235 доларів США за тисячу кубометрів для Грузії. Азербайджан, незважаючи на тиск Москви, реекспортував до Грузії 1,3 млн. кубометрів на добу.

9. Січень 2007 року – російсько-білоруський енергетичний конфлікт.

10. Січень 2007 року – російський-азербайджанський конфлікт: «Газпром» підвищив ціну на газ для Азербайджану до 235 доларів США за тисячу кубометрів. У результаті енергодефіциту Баку зупинив прокачку нафти трубопроводом Баку-Новоросійськ, замінивши газ нафтою власного видобутку для потреб теплових електростанцій.

11. Грудень 2008 - січень 2009 р. – російсько-український газовий конфлікт. Москва звинуватила Київ у несанкціонованому відборі газу і 17 січня 2009 р. перекрила постачання газу через територію України. В результаті відключення деякі країни ЄС вперше відчували на собі «газовий голод».

Після російсько-білоруського конфлікту в європейській частині пострадянського простору практично не залишилося жодної держави, з якою б Росія не мала гострих конфліктних ситуацій [4, с. 21]. Така тенденція показує усю безперспективність інтеграційних процесів в ЦСЄ в рамках СНД, Союзної держави Росії та Білорусії чи ЄврАЗЕС.

Важливо зазначити, що європейський ринок є пріоритетним для російського енергетичного експорту через географічну близькість, діючу транспортну інфраструктуру та високу платоспроможність європейських споживачів. Основні енергомагістралі «Росія-Західна Європа», побудовані ще у період СРСР, після розпаду якого частина транспортної інфраструктури опинилася на території молодих незалежних держав. Транзитні потужності України, Польщі, Білорусі та країн Прибалтики стали джерелом наповнення національних бюджетів та чинником збереження національного суверенітету, що все більше йшло врозріз з імперською політикою Росії [7, с. 56].

Після приходу у 2000 р. до влади в Російській Федерації В. Путін провів масштабну реорганізацію енергетичного сектору, в результаті чого держава фактично повернула собі контроль над «Газпромом», «Транснефтью» та «Роснефтью». Реприватизаційні процеси в енергетиці призвели до формування в Росії особливої форми «державного монопольного капіталізму». Високі світові ціни на енергосировину покращили економічне та політичне становище Росії, а енергетичні ресурси стали інструментом зовнішньої політики Кремля. Світова кон'юнктура сприяла експансії російських енергетичних компаній в ЄС: європейські економіки гостро потребували енергоресурсів з джерела, не підконтрольного ОПЕК (Організації країн експортерів нафти); енергетичні активи в Європі втратили до 30% своєї вартості внаслідок економічної кризи.

На думку М. Гончара, після прийняття в 2003 році "Енергетичної стратегії РФ до 2020 року", в Росії продовжується процес визначення основних, не завжди артикульованих офіційно, засад енергетичної політики [6, с. 14]. Активно використовуючи енергетичні важелі, Москва намагається отримати контроль над транспортною інфраструктурою країн СНД та поступово інтегрувати ці країни до структур, на зразок ЄСП, ЄврАЗЕС, де головну роль відіграватиме саме Росія.

Ініційовані Росією нафтотранспортні проекти БТС-1 та БТС-2 (Балтійська трубопровідна система) дозволяють Москві змінювати обсяги та маршрути транспортованої нафти без шкоди для європейських споживачів та знизити свою залежність від транзитних умов Польщі, України та країн Прибалтики [7,

с. 24]. Особливістю обхідних нафтопроводів РФ є їх висока вартість у порівнянні з аналогічними проектами у Європі чи США. Експертні оцінки М. Гончара, О. Тодійчука, Р. Опімаха сходяться на тому, що метою обхідних нафтопроводів РФ є політичні, а не економічні цілі [8, с. 32]. Змінивши маршрут прокачки нафти до Європи, Росія зможе чинити економічний тиск на транзитні країни, які зазнають економічних і політичних збитків.

Політизація енергетики стає загальносвітовою тенденцією. Політичні рішення усе частіше заміняють собою економічну доцільність. Висока конкуренція за енергоносії, загроза перебоїв у постачанні, енергетичний “шантаж” змушують політикум лобювати інтереси національних енергетичних компаній.

ЄС ініціював низку програм для зниження енергоспоживання, підвищення енергоефективності (зниження споживання енергії на 20% до 2020 року), підтримка альтернативної енергоенергетики. Навіть за найоптимістичнішими прогнозами до 2020 року ЄС імпортуватиме більше половини енергоресурсів, в тому числі нафти майже 90% від споживання (Рис. 1).

ЄС: залежність від імпорту

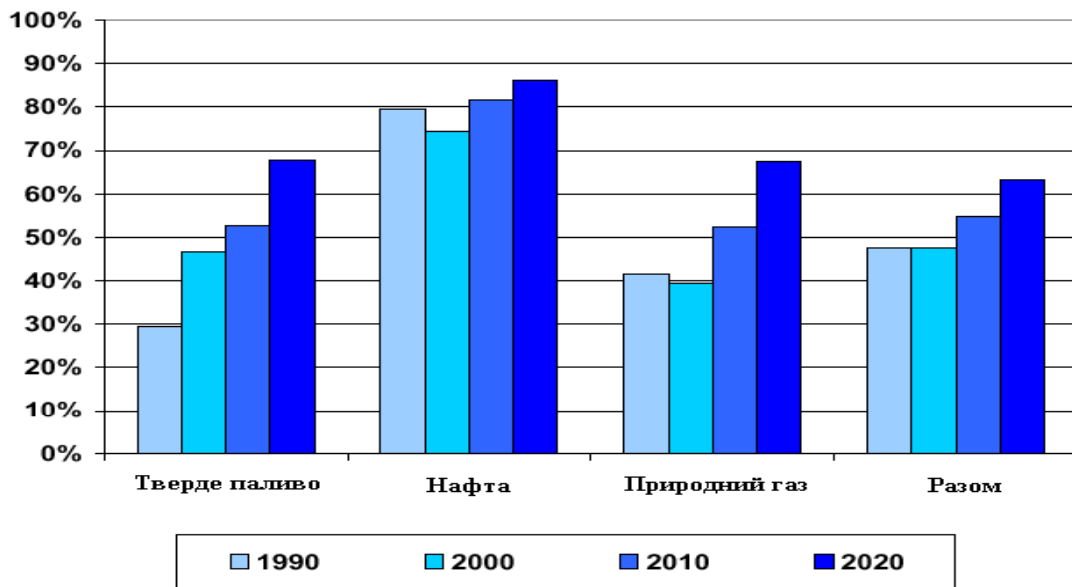

Рис. 1. Залежність ЄС від імпорту енергоносіїв (1990-2020 рр.)

Ідею реалізації нового енергоконнектора (системи комунікації разом із терміналами для транспортування енергоресурсів, яка пов’язує регіони видобутку з ринками споживання енергетичної сировини між Каспійським регіоном через акваторію Чорного моря та ЄС) особливо активно підтримали занепокоєні російською експансією країни ЦСЄ [4, с. 33]. Торговий коридор «Броди – Одеса» ще у першій половині XIX ст. набув загальноєвропейського значення [9, с. 24]. Загострення протиріч між ЄС, Росією та транзитними країнами стимулювало розробку принципово нових маршрутів транспортування нафти: серед них ЕАНТК (Євроазійський нафтотранспортний коридор).

Нафтопровід «Одеса-Броди» протяжністю 667 км, та нафтовий термінал «Південний» були збудовані ще у 2002 році. Проект було реалізовано виключно на українські кошти (500 млн. гривень). Нафтопровід мав забезпечити транзит каспійської нафти (з Азербайджану та Казахстану) в обхід турецьких проток на НПЗ Центральної та Східної Європи і далі до нафтових терміналів на Балтійському узбережжі Польщі та Німеччини [8, с. 35].

Нафтопровід «Одеса-Броди» (ОБ) став центральним елементом ЕАНТК:

1. Травень 2007 року – під час Краківського енергетичного самміту розширено формат проекту та коло його учасників;

2. Жовтень 2007 – під час Енергетичного самміту в м. Вільнюсі до проекту долучилися національні енергетичні компанії України, Азербайджану, Литви та Польщі;

3. Травень 2008 – під час Київського енергетичного самміту прийнято спільну заяву про необхідність прискорення реалізації ЄАНТК;

4. Листопад 2008 року – на Енергетичному самміті в Баку підкреслено, що нафтопровід «Одеса-Броди» – це ключова ланка ЄАНТК;

5. Березень 2008 р. – «Сарматія» оголосила тендер на підготовку ТЕО проекту ЄАНТК;

6. 14 квітня 2008 р. – підписано угоду між “Сарматія” та “Granherne Limited” про підготовку ТЕО проекту;

7. 24 квітня 2009 р. – затверджено ТЕО проект;

8. 14 січня 2010 р. – в м. Батумі (Грузія) проведено презентацію висновків по ТЕО (за даними інтернет-сайту «Укртранснафта»).

Отже, ідея Євразійського нафтотранспортного коридору була підтримана на політичному рівні, в першу чергу, Польщею і Україною. Серія двосторонніх контактів президентів Л. Качинського та В. Ющенка привернули до проекту увагу інвесторів та міжнародної громадськості [10].

Проект мав низку принципівих переваг, які забезпечили йому підтримку ЄС:

- каспійська нафта більше відповідає екологічним нормам ЄС, оскільки містить менше шкідливих для довкілля домішок (сірки), ніж російська;
- каспійські нафтовидобувні країни не входять до складу ОПЕК;
- проект “вписувався” у загальну стратегію по диверсифікації джерел та маршрутів транспортування енергоресурсів.
- політична підтримка керівництва Польщі, України.

У процесі енергетичного діалогу ЄС та Росії країни Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) вимушено залишаються на периферії. Крім того, практика сепаратних угод між членами ЄС (Німеччиною, Францією, Італією) та Росією в сфері енергетики ставить під загрозу реалізацію принципів єдиної енергетичної політики Європейського Союзу.

Інтеграція частини країн ЦСЄ в ЄС та НАТО не вирішило проблеми загрози енергетичного шантажу в регіоні. Рівень енергетичної залежності Центральної та Східної Європи від єдиного джерела постачання (Російської Федерації) вищий, ніж у країнах Західної та Північної Європи. Створення в Балто-Чорноморському регіоні альтернативних, незалежних від Москви

маршрутів транспортування нафти та природного газу, є запорукою збереження незалежності та підтримки євроінтеграційного курсу країн регіону. Добудова нафтопроводу “Одеса-Броди” до Полоцька і далі до Гданська може стати прецедентом реалізації крупномасштабних енергетичних проектів в ЦСЄ по транспортуванню енергоносіїв без участі Росії [8, с. 38].

Росія наврядчи застосує свою «енергетичну зброю» проти ЄС [6, с. 11]. Москва прагне повернути республіки колишнього СРСР в свою геополітичну орбіту, тому саме з країнами ЦСЄ, Кавказу та Каспійського регіону можуть відчути на собі енергетичний пресінг Москви.

Після запуску у 2012 році другої гілки Балтійської трубопровідної системи (БТС-2) саме коридор «Каспій-Одеса-Гданськ» може гарантувати баланс інтересів на Балто-Чорноморському просторі. Запуск проекту забезпечить не лише вищий рівень енергетичної безпеки країн-учасників, а й сприятиме інтеграційним процесам у регіоні. Форма інтеграції навколо енергетичної інфраструктури може стати принципово новим шляхом вирішення питання енергетичної безпеки в регіонах з високим дефіцитом енергосировини. На думку О. Воловича, агресивна енергетична політика РФ лише пришвидшить регіональну інтеграцію у форматі «колективної енергетичної безпеки». Крім того, практика сепаратних угод європейських урядів з російським «Газпромом» стає додатковим чинником зближення транзитних країн ЦСЄ.

Світова практика показує, що великі інфраструктурні проекти в енергетиці реалізуються колективно (російсько-європейський “Північний потік”, європейський “Набукко”).

Реалізація ОБПГ і вихід його на максимальну потужність – це шанс країн-споживачів із транзитним потенціалом підвищити свій геополітичний статус [11, с. 20]. Розширення ЄАНТК за рахунок постачання зрідженого газу через Чорне море в Україну і, можливо, у Білорусь може кардинально змінити геополітичну ситуацію у ЦСЄ не на користь Росії і забезпечити баланс національних інтересів країн ЦСЄ, ЄС, Росії та країн Каспійського регіону.

Характер, періодичність та географія конфліктів Росії із споживачами та транзитерами своїх енергоресурсів показують, що це явище є системним і буде повторюватися у майбутньому. Крім того, інтеграційні структури, ініційовані Російською Федерацією, показали свою нежиттєздатність. Криза у російсько-білоруських взаєминах показує, що у найближчому майбутньому роль Білорусії на пострадянському просторі, в тому числі і в ЄАНТК, лише зростатиме. Жорстка позиція білоруського керівництва, реальні спроби диверсифікувати поставки нафти в країну допомогли запуснути нафтопровід “Одеса-Броди” в аверсному режимі. Потенційно, Мінськ може долучитися до ГУАМ та Співдружності демократичного вибору.

Незважаючи на значні перспективи, проект ОБГ залишається нереалізованим в запланованому масштабі. Станом на 2011 рік роботи по будівництву ділянки «Броди-Адамова Застава» (на польському кордоні) не розпочато. Компанія-оператор проекту “Сарматія” не змогла зацікавити приватних інвесторів у дофінансуванні будівництва. Проект отримав часткове

фінансування від ЄС, але основну частину коштів мають надати приватні структури [12].

Серед причин, що гальмують реалізацію ЕАНТК, можна виділити наступні:

- протидія Російської Федерації;
- ресурсна база проекту чітко не визначена (ні Казахстан, ні Азербайджан не надали стовідсоткових гарантій на постачання необхідних обсягів нафти);
- політична нестабільність у Каспійському регіоні, Кавказі, Україні, Білорусії.

Отже, на цій стадії розвитку ЕАНТК шанси на швидку добудову нафтопроводу до Полоцька досить низькі. Інвестори ставлять під сумнів і економічну обґрунтованість маршруту [13]. В разі успішного запуску енергокоридору, забезпечення його сировиною учасники проекту, без сумніву, отримують значні геополітичні дивіденди:

- зменшення впливу Росії в Балто-Чорноморсько-Каспійському регіоні;
- зміцнення власної енергобезпеки;
- підвищення транзитного потенціалу країн-учасників.

Згідно з теорією стримування Дж. Кеннана, ЄС має створити для себе «позицію сили», оскільки Росія, виходячи з наведеного вище, намагатиметься дестабілізувати ситуацію в окремих регіонах з метою загальмувати або й взагалі унеможливити реалізацію проектів, що формують неросійські енергокомунікації [14, с. 51]. Успішна реалізація проекту можлива за активнішої підтримки США [16], які традиційно розглядають Каспійський регіон як сферу своїх національних інтересів. Саме американські енергетичні ТНК контролюють велику частину експорту каспійської нафти [17, с. 116].

Висновки. Розширення ЄС та НАТО на Схід змінило економічну та політичну ситуацію в регіоні Центрально-Східної Європи. Проте, економічне зростання в регіоні неможливе без стабільного постачання енергоресурсів, ключовим з яких залишається нафта. Нова енергетична політика Росії змушує країни регіону шукати альтернативні джерела постачання традиційних енергоносіїв. Ідея створення ЕАНТК для вирішення проблеми задовольняла економічні інтереси усіх потенційних учасників, проте проект не вдалося реалізувати відразу.

Показово, що саме Україна розпочала практичну реалізацію проекту.

У разі вдалої реалізації проекту його результати можуть змінити економічний і політичний баланс сил між Росією та Європою. Поява нових експортерів нафти на європейському ринку зменшить загрозу енергетичної кризи в майбутньому, зміцнить економічний і політичний суверенітет країн ЦСЄ, в тому числі й України.

На сьогодні коридор працює завдяки постачанню венесуельської нафти з Одеси в Білорусію, що доводить його економічну доцільність. Враховуючи прогнози щодо зростання цін на нафту, проект ставатиме більш привабливим для інвесторів, тому недоцільно називати проект невдалим або провальним. На сьогодні відбувається закономірна еволюція підходів до його реалізації, однак

ні Польща, ні Україна не відмовляються від продовження будівництва. Потенційні експортери нафти для ЄАНТК усе наполегливіше намагаються вийти на світовий та, особливо, європейський ринок нафти.

Можна прогнозувати, що інтеграція ЦСЄ надалі відбуватиметься саме навколо питань енергетичної безпеки, коридор «Каспій – Чорне море – Європа» стане ключовим об'єктом енергетичної модернізації регіону.

Список використаних джерел

1. Statistical Review of World Energy 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bp.com>.
2. Шевцов А. Енергетична дипломатія в сучасних реаліях / А. Шевцов, А. Дорошкевич // Стратегічна панорама. – 2003. – № 1. – С. 56-67.
3. Гончар М. Российская энергетическая политика в контексте диверсификации рынков и возникающих текущих ресурсных дефицитов: выводы для ЕС и Украины / М. Гончар. // Номос. – 2007.
4. Корсунський С. Європейська енергетична політика / С. Корсунський // Політика і час. – 2007. – № 2. – С. 16-20.
5. Волович О. «Енергетичні війни» Росії як чинник консолідації і європейської інтеграції пострадянських держав / О. Волович // International Review. – 2007. – № 2. – С. 31-44.
6. Гончар М. Російська енергетична політика: обриси експансії / Михайло Гончар // Політика і час. – 2007. – № 2. – С. 9-15.
7. Шевцов А. Імпортно-експортна політика України в енергетичній сфері: стратегічні пріоритети / А. Шевцов. – Д. – 2005. – 126 с.
8. Михайлюк О. Нафтопровід «Одеса-Броди»: постачальники та споживачі нафти / О. Михайлюк // Енергетична безпека України. – 2009. – С. 29-41.
9. Гончарук Т. Транзит Броди – Одеса в першій половині ХІХ ст.: історико-правовий аспект // Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст. – К. – 2006. – Вип. 12. – С. 95-102.
10. Єрмоменко А. Газове буття та енергетичні перспективи України / Алла Єрмоменко // Дзеркало тижня. – 2005. – № 29.
11. Нафтопровід «Одеса-Броди» як чинник енергетичної та економічної безпеки України: внутрішній і міжнародний аспект проблеми // Одеса 2004. – С. 14-33.
12. Study on the Technical Aspects of Variable Use of Oil Pipelines - Coming into the EU from Third Countries [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ec.europa.eu/energy/oil/studies/doc/2010_reporting_technical_aspects.pdf
13. Ukraine's Odessa-brody oil pipeline: whose oil and where should it go? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdc.ceu.hu/archive/00005081/01/14.pdf>.
14. Духлій Є. Українсько-польські відносини: вектори економічної та політичної співпраці / Євген Духлій // Наука молода. – 2003. – №1. С. 46-57.
15. Саприкін В. Газовий трикутник: ЄС, Україна, Росія: єдність та боротьба інтересів // Дзеркало тижня. – 2002. – № 14.

16. Шевцов А., Дорошкевич А. Щодо подій навколо постачань енергоресурсів у ЄС [Електронний ресурс] / А. Шевцов.— Режим доступу: <http://www.db.niss.gov.ua/monitor/comments.php?catid=4&shownews=329>
17. Опімах Р. Енергетичний проект «Одеса-Броди»: стан і перспективи / Роман Опімах // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4(5). – С. 117-125.

Подано до редакції 21 березня 2011 року

Бояківський Л.С.

Энергетический проект "Одесса-Броды-Гданск" как фактор политической и экономической стабильности Центральной и Восточной Европы

В статье анализируется значение энергетического проекта "Одесса-Броды-Гданск" для политической и экономической интеграции стран Центральной и Восточной Европы. Рассматриваются причины задержки реализации проекта и пути их преодоления. Выявлено положительные последствия агрессивной внешней политики Российской Федерации, а именно - энергетическая экспансия РФ рассматривается как мощный дополнительный фактор интеграции Балто-Черноморского региона.

Ключевые слова: *энергоресурсы, Одесса-Броды-Гданск, Европейский Союз, Польша, Украина, Россия, нефть, природный газ.*

Boyakivskyu L.S.

Energy project "Odessa-Brody-Gdansk" as a factor in political and economic stability in Central and Eastern Europe

The article analyzes the importance of the energy of the "Odessa-Brody-Gdansk" for political and economic integration of Central and Eastern Europe. We consider the reasons for delay in project implementation and ways to overcome them. There are positive consequences of aggressive foreign policy of the Russian Federation - namely, the expansion of the RF energy regarded as a powerful additional factor of integration of the Baltic-Black Sea region.

Keywords: *energy, the Odessa-Brody-Gdansk, the European Union, Poland, Ukraine, Russia, oil and natural gas.*

Бояківський Любомир Станіславович – здобувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету.